

РОЛЬ БАТЬКІВ У ЗАЛУЧЕННІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПРОБЛЕМАМИ В ІНКЛЮЗИВНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Лупінович Ксенія Славомирівна

головний науковий співробітник

науково - дослідницької лабораторії інклюзивної освіти

дітей з особливими освітніми потребами

КЗ «Запорізький обласний інститут післядипломної

педагогічної освіти» ЗОР (м. Запоріжжя)

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку освіти в Україні набуває актуальності новий підхід як до спеціальної, так і загальної освіти, обумовлений зміною у ставленні до дітей з особливими освітніми потребами. З метою реалізації прав дитини на гідне виховання та навчання, незалежно від її психофізіологічних особливостей в нашій державі розпочато реорганізацію всієї системи освіти в інклюзивну, тобто доступну для всіх дітей.

Одним з найважливіших сучасних завдань педагогів, які працюють в інклюзивних класах, є організація взаємодії з батьками учнів (вихованців), продуктивної співпраці, взаємної підтримки і розподіл відповідальності в процесі навчання (виховання) їх дитини в освітньому закладі. Батьки – це головні партнери педагогів в процесі навчання і виховання, а зрештою – соціалізації дитини, вони мають повне право бути включеними в процес ухвалення важливих рішень стосовно розвитку та адаптації їх дитини. Батьки є першими та основними вихователями дітей. При відсутності співпраці батьків, педагогів, суспільства процес включення дитини в життя громади, шкільну спільноту та навчання стає неможливим.

Успіх адаптації дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивне освітнє середовище залежить також від готовності батьків до співпраці з педагогами та реального сприйняття можливостей і потреб своєї дитини.

Аналіз досліджень. За висновками Д. А. Петровської, Т. М. Мішина, А. І. Захарова, Д. М. Ісаєва, Т. Пироженко, І. Д. Бех вирішальним фактором, який впливає на формування та розвиток особистості, поведінку дітей з особливими освітніми потребами є тісна співпраця між родиною і педагогами, психологами, лікарями. Американський дослідник проблем сім'ї Торнбал визначив п'ять періодів, пов'язаних із стресом на стадіях і переходах життєвого циклу сімей, які мають дітей з особливими освітніми потребами: народження дитини, шкільний вік, підлітковий, період «випуску», постбатьківський період [1, с.17]. Всі вони потребують об'єктивного вивчення внутрішніх сімейних відносин. Для сім'ї, яка виховує особливу дитину, за висновками В. І. Гарбузова, важливими є такі функції, як: корекційно-розвивальна, компенсуюча та реабілітаційна [2, с.173]. Метою їх стає встановлення психофізичного та соціального статусу дитини, досягнення нею матеріальної незалежності та соціальної адаптації.

Таким чином, вищезазначена сім'я має бути відкритою для інших сімей з подібними проблемами, груп підтримки, соціальних інститутів.

Фахівцями інклюзивних освітніх закладів України апробується і упроваджується ряд технологій, що сприяють повному включенню батьків в освітній процес, з одного боку, і усвідомленому розподілу відповідальності між педагогами і батьками, з іншого. Ця робота стосується не лише батьків «особливих дітей», але й батьків «звичайних» учнів і вихованців. Адже без їх підтримки, навіть фахівцям, неможливо створити атмосферу «повного включення», розвивати відносини «співробітництва» та «співтворчості» [3, с.76].

Мета статті. Проаналізувати основні труднощі, з якими стикаються батьки дітей з особливими освітніми потребами під час включення їх в інклюзивний освітній процес.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливість стану дитини часто стає причиною руйнації самоповаги та самовпевненості. Батьки дітей з особливими освітніми потребами стикаються з явищем неприйняття своєї дитини класом та відповідно важким емоційним станом дитини, яка виборює своє право на навчання. В таких випадках батьки почуваються невпевнено, але завдяки деяким інструментам та терплячому відношенню, розумінню стану дитини можливо створити умови для формування почуття гідності і віри в успіх. Наведемо принципи, яких необхідно дотримуватись.

Подолання установки «Я не можу».

Перший та найважчий етап в роботі з формування гідності у дитини з особливими освітніми потребами – це подолання позиції «я не можу». Невдачі або труднощі під час виконання навчального навантаження, недостатня сформованість навичок впливає на самовпевненість дитини, мотивацію та бажання навчатися.

Позитивне ставлення – успішне формування самоповаги в дитини.

Постійне нагадування дитині з особливими освітніми проблемами про те, що на уроках мовлення або математики вона набуває достатню кількість академічних знань для подальшого успішного навчання та життєдіяльності, стимулює її зацікавленість процесом.

Заохочення дитини до прояву та розвитку своїх талантів, участь у різноманітних гуртках (спортивні, танцювальні або музичні, театральні студії тощо) сприяє розквіту її талантів та формуванню активної життєвої позиції.

Натхнення - у прикладах для наслідування.

Існує багато прикладів в історії великих людей про ті труднощі, які їм прийшлося подолати задля реалізації своєї мети. Не дивлячись на наявність освітніх проблем, ці люди не залишились байдужими до свого майбутнього та досягли успіху завдяки наполегливості, своєму таланту та підтримці близьких. Беручи за приклад декількох вчених або діячів культури зі схожими освітніми проблемами розвитку, ми стимулюємо зацікавленість дитини зовнішнім світом та формуємо впевненість в своїх силах.

Співпраця з вчителями.

Коли мова йде про навчання дитини в школі, то першим помічником в процесі формування впевненої життєвої позиції дитини повинен стати вчитель інклюзивного класу (вихователь інклюзивної групи). Регулярні зустрічі з вчителем (вихователем) вдома та (або) у класі (групі) з обговоренням поведінки та особливостей розвитку дитини вдома або у шкільному просторі, розробка єдиної лінії спілкування та роботи з дитиною зроблять процес адаптації в інклюзивному класі (групі) поступовим і успішним.

Використання додаткових ресурсів для коригування навчально-виховного процесу.

Батькам дітей з особливими освітніми потребами при першій необхідності треба звертатися за кваліфікованою допомогою профільних спеціалістів (логопед, психолог, соціальний педагог, спеціаліст ЛФК, лікар, тощо) у шкільних та дошкільних закладах, або ж у медичних закладах за місцем проживання. Розуміння масштабів проблем дитини, її потреб і реального стану її здоров'я – запорука успішної адаптації дитини в освітньому просторі [4, с.110].

Конструктивна критика.

Стимулювання самоповаги та самовпевненості людини ще не означає вседозволеність. Дітям потрібно встановлювати межі та правила, і задача батьків та педагогів - звернути увагу дитини на те, що вона виконує щось невірно, всупереч правил та норм і наражає себе на небезпеку. У спілкуванні з дитиною треба використовувати конструктивну критику (тобто не ганебну та зневажливу, а таку, що відстежує причину та наслідки). Тобто якщо дитина щось скоїла, то треба говорити про дію та проступок, а не про дитину як особистість. Дитина повинна зрозуміти, що батьки або вчителі (вихователі) на її боці та підтримують її, але проступок, що дитина скоїла треба розібрати та зробити висновки.

Самостійність у прийнятті рішень.

Існує багато можливостей для дитини, де вона могла б нести відповідальність за прийняття рішень. Можливість приймати рішення у спочатку простих, а з часом і складних життєвих ситуаціях стимулює дитину до самостійності і відповідальності. Наприклад, дитині можна дозволити обирати час для додаткових занять вдома, форми навчання.

Стимулювання креативності (творчості).

Можливість ознайомитися з існуючими видами творчості та діяльності (музика, танці, спів тощо) створює умови для здорової самореалізації та заохочення розвитку творчих здібностей дитини з особливими освітніми потребами як у громаді, так і в освітньому просторі. До того ж у дітей з'являється впевненість у своїх діях. Заохочення дитини до творчих занять та хобі, які б їй дійсно подобались, створює умови для формування нових здібностей.

Тренування – для досягнення поставленої мети

З метою розвитку особистості дитини педагогам та батькам треба створювати умови, в яких би дитина бачила всю різноманітність можливостей оточуючого світу. Стимулювання дитини до постановки високих цілей та їх досягнення є невід'ємною частиною процесу відбудови успішної особистості. Важливо навчити дитину вірно і швидко ставити цілі, розподіляючи їх на найближчі та далекоглядні, ті, що формують вірні життєві установки та стимулюють розвиток особистості [5, с. 167].

Висновки. Якісна освіта та соціалізація дитини з особливими освітніми потребами, в першу чергу, залежить від готовності її батьків (чи законних представників) включити дитину в освітній процес, бути поруч у важливі та важкі моменти, направляти дитину у вірне русло, заохочувати її до навчання і здобуття найважливіших соціальних навичок.

Процес адаптації дитини з особливими потребами в освітньому просторі дуже важкий і довгий. Результативність і якість цього процесу залежить не тільки від держави та вчителів, але й від готовності батьків,

родичів, друзів та оточення дитини стати повноцінними партнерами у тандемі дитина – освітній заклад - сім'я.

Резюме. У статті йде мова про процес включення дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивний освітній простір за участі батьків. Цей процес вимагає від сім'ї дитини особливого підходу, знань, навичок. Конструктивна критика, співпраця з вчителями, позитивний настрій, стимулювання креативності - це ті інструменти, які батьки дитини з особливими освітніми потребами повинні використовувати в процесі виховання. Формування в дитини самоповаги, стимулювання її до розвитку творчих здібностей – гарантія успішної адаптації дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому просторі.

Ключові слова: діти з особливими освітніми потребами, інклюзивний освітній простір, адаптація, творчість, формування самоповаги, підтримка батьків, співпраця з педагогами.

Резюме. В статье автор говорит о роли семьи в процессе включения ребенка с особыми образовательными потребностями в инклюзивное образовательное пространство. Автором даются рекомендации родителям по успешной адаптации ребенка в инклюзивное образовательное пространство. С точки зрения автора статьи, основными инструментами для успешного включения ребенка должны быть: стимулирование творческой деятельности, сотрудничество с педагогами, использование дополнительных профессиональных ресурсов, конструктивная критика итд. Особое внимание уделяется воспитанию самоуважения и уверенности в собственных силах родителями детей с особыми образовательными потребностями.

Ключевые слова: дети с особыми образовательными потребностями, инклюзивное образовательное пространство, адаптация, творчество, формирование самоуважения, поддержка родителей, сотрудничество с педагогами.

Resume. The article describes the process of adaptation of kids with special educational needs in inclusive space with support of their families. This process requests from the family special knowledge, ability, skills. Structural criticism, co-work with teachers, positive thinking, creativity- are the tools, that parents of kids with special educational needs should use in their education. Self-esteem forming and stimulation, development of creative capabilities is a guarantee of successful adaptation of child with the special educational needs in inclusive educational space.

Keywords: kids with special educational needs, inclusive educational space, adaptation, creativity, self-esteem forming, parents' support, co-work with teachers.

Література

1. Мастюкова Е. М, Московкина А.Г. Семейное воспитание детей с отклонениями в развитии: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. – 408 с.
2. Гарбузов В.И. – Нервные дети. – М.: Медицина, 1990.- 173с.
3. Шевцов А.Г. Методичні основи соціальної реабілітації дітей з вадами здоров'я. Монографія. – К.: НТІ «Інститут соціальної політики», 2004. – 240 с.
4. Семейведение: [учебное пособие]. /Н.Ф. Дивицина. – М.: Изд – во ВЛАДОС ПРЕСС, 2006 г. - 325с. - (Краткий курс лекций для вузов).
5. Милтон Селигман, Розалин Бенджамин Дарлинг. Обычные семьи, особые дети. – Теревинф, 2007 – 368с.